

Památkově chráněné těžní věže v OKR ve správě DIAMO, s.p., o.z.
ODRA

Anotace

V příspěvku je prezentována péče o zachování památkově chráněných těžních věží ve správě DIAMO, s.p., o.z. ODRA v ostravsko-karvinském revíru. Příspěvek uvádí přehled těžních věží, jejich současný stav a stručnou historii.

1. ÚVOD

DIAMO, státní podnik, odštěpný závod ODRA (dále DIAMO, s. p., o. z. ODRA) se sídlem v Ostravě je pověřen výkonem vlastnických práv u 14 nemovitých a třech movitých kulturních památek. Přehled kulturních památek (dále KP) je uveden v tabulce č.1.

Tabulka č.1

Přehled nemovitých kulturních památek v DIAMO, s. p., o. z. ODRA					
KP	objekt	Název	rejstřík.číslo	prohlášení	areál
čís.	číslo		Ústř. seznamu	MK za KP dne	
1	003	těžní věž a šachet. budova výdušné jámy	10423/8-3329	30.6.1993	Alexander
2	001	šachetní budova č. 2 vč. těžní věže (TJ)	10423/8-3329	30.6.1993	Alexander
3	012	koupelny	10423/8-3329	30.6.1993	Alexander
4	019	těžní budova s těžní věží Terezie	12580/8-3523	18.10.1993	Bezruč/Teresie
5	110	strojovna těž. stroje č. 1 P.B.	12580/8-3523	18.10.1993	Bezruč/Teresie
6	210	strojovna pomoc. těž. stroje P.B.	12580/8-3523	18.10.1993	Bezruč/Teresie
7	001	těžní budova s těžní věží JE 3	15576/8-3064	12.3.2001	Jeremenko/Louis
8	01	těžní věž 1/1	12923/8-4015	3.4.1997	Pokrok/Habsburg
9	39/1	těžní věž výdušné jámy	49082/8-4012	3.4.1997	Barbora/Austria

10	38	strojovna, kompresorovna	49082/8-4012	3.4.1997	Barbora/Austria
11	35	kotelna	49082/8-4012	3.4.1997	Barbora/Austria
12	31	elektrické dílny (dříve koupelny)	49082/8-4012	3.4.1997	Barbora/Austria
13	36	kočárovna	49082/8-4012	3.4.1997	Barbora/Austria
14	25	těžní věž typu Walsum		17.3.2009	Barbora/Austria

Přehled movitých kulturních památek v DIAMO, s. p., o. z. ODRA

KP	Název	rejstříkové číslo	prohlášení MK	areál
čís.		Ústředního seznamu	za KP ze dne	
1	pomocný těžní stroj	12580/8-3523	18.10.1993	Bezruč/Teresie
2	elektrický těžní stroj	10590/8-3924	9.5.1995	Jeremenko/Louis
3	soubor 2vyrovnávacích tlakových nádob	49082/8-4012	3.4.1997	Barbora/Austria

Polovinu z celkového počtu nemovitých kulturních památek tvoří těžní věže, kterým je věnován tento příspěvek.

2. Popis jednotlivých těžních věží

2.1 Areál Alexander

Důl Alexander byl založen v roce 1896 společností Výhradně privilegované Severní dráhy císaře Ferdinanda (dále SDF) na katastru obce Kunčičky a byl pojmenován po hraběti Alexandru Palavicinim, presidentovi SDF.

Těžní věž a šachet. budova výdušné jámy se nachází na pozemku parc. č. 672, k.ú. Kunčičky. Jedná se o ocelovou těžní věž vzpěrového typu, kterou tvoří příhradová nýtovaná konstrukce. Byla postavena, jak uvádí Ing. Klát, v roce 1901 po vyhloubení výdušné jámy založené v roce 1896. Výška věže je 30,15 m. V hlavě jsou umístěny vedle sebe dvě lanovnice o průměru 4,0m. Výrobce konstrukce těžní věže byly Vítkovické železárny. Věž sloužila pro těžní zařízení, které bylo klecového typu s bubnovým těžním strojem původně parním o výkonu 600 HP, který byl v roce 1952 nahrazen elektrickým o výkonu 400 kW, vyrobeným v Závodech V.I.Lenina v Plzni – bývalá Škoda. Těžní stroje včetně strojoven byly na počátku útlumu v devadesátých letech zlikvidovány. Konečná hloubka jámy byla 775,28 m. Věž byla opravena a opatřena nátěrem v roce 2005 s projektovanou životností nátěru 15 let. U členité těžní budovy byly opraveny sedlové střešní konstrukce, provedena výměna poškozené střešní krytiny a okapů. V obvodovém plášti budovy byly zazděny okenní

otvory z důvodu zamezení krádeží. V budově je instalována elektronická ostraha. **Foto viz obrázek č.1.**

Obrázek č.1

Šachetní budova č. 2 vč. těžní věže (TJ) se nachází na pozemku parc. č. 677, k.ú. Kunčičky. Jedná se o ocelovou těžní věž vzpěrového typu, kterou tvoří příhradová nýtovaná konstrukce. Věž o výšce 48,3 m byla postavena v roce 1897 při hloubení jámy. V hlavě jsou umístěny vedle sebe dvě lanovnice o průměru 4,0m. Jak uvádí Ing. Klát výrobcem konstrukce těžní věže byly Strojírny knížete Salmy v Blansku. Věž sloužila pro těžní zařízení, které bylo klecového typu s bubnovým těžním strojem v pozemním provedení. Těžní stroj byl původně parní o výkonu 700 HP, který byl v roce 1931 nahrazen stejnosměrným elektrickým, s měničem Ward –Leonard o výkonu 3000/6700 kW, vyrobeným v Škodě Plzeň. Těžní stroje včetně strojoven byly na počátku útlumu v devadesátých letech zlikvidovány. Konečná hloubka jámy byla 945,04 m. Věž je opravena a opatřena nátěrem v roce 2008 s projektovanou životností nátěru 20 let. U těžní budovy byla opravena sedlová střešní konstrukce, provedena výměna poškozené střešní krytiny a okapů. V obvodovém plášti budovy byly doplněny chybějící části soklu, opravena poškozená vyzdívka obvodového pláště budovy a zazděny okenní otvory z důvodu zamezení krádeží. V budově je instalována elektronická ostraha. **Foto viz obrázek č.2.**

Obrázek č.2

Obě těžní věže tvoří nepřehlédnutelné dominanty při železniční trati Frýdlantské dráhy a také při východní straně Frýdecké ulice v městské části Ostrava – Kunčičky a dotvářejí dle docenta Matěje z Národního památkového ústavu Ostrava kompozici tak zvaného „čestného dvora“.

2.2 Areál Bezruč - Teresie

Důl Teresie byl založen v roce 1891 centrálním ředitelem Vítkovických železáren Josefem Grossem na kopci Hladnov na katastru obce Slezská Ostrava a byl pojmenován po jeho manželce.

Těžní budova s těžní věží Teresie se nachází na pozemku parc. č. 2370, k.ú. Slezská Ostrava. Jedná se o atypickou soustavu dvou ocelových těžních věž vzpěrového typu o rozdílné výšce, jejichž příhradové nýtované konstrukce jsou postaveny u sebe na společných základech se vzájemným pootočením o 90 stupňů. Vyšší věž o výšce 34 m, jak uvádí Ing. Klát, byla postavena v roce 1902 a nižší věž o výšce 28 m později v roce 1916. V hlavě vyšší věže jsou umístěny vedle sebe dvě lanovnice o průměru 4,5m a v hlavě nižší věže jsou umístěny vedle sebe dvě lanovnice o průměru 3,1m. Jak uvádí Ing. Klát výrobcem konstrukce těžní věže byly Vítkovické železárny. Vyšší věž sloužila pro dvojčinné klecové těžní zařízení, které

bylo vybaveno elektrickým pohonem v pozemním provedení. Těžní stroj umístěný ve strojovně, vybavený třecím kotoučem, byl konstruován v jednolanovém systému Koepe. Výkon těžního stroje byl 825/1325 kW a stroj byl vyroben Škodou Plzeň. Tento těžní stroj byl během útlu zlikvidován. Nižší věž byla vybavena havarijním těžním zařízením, které sloužilo jako náhrada lezního oddělení v jámě. Toto pomocné těžní zařízení typu Koepe bylo vybaveno elektrickým pohonem v pozemním provedení. Pomocný těžní stroj umístěný ve strojovně pomocného těžního stroje byl o výkonu 1200HP s měničem Ward-Leonard. Mechanická část těžního stroje byla vyrobena ve Vítkovických železárnách a elektrická v Siemens Schuckertových závodech ve Vídni. Pomocný těžní stroj a strojovna pomocného těžního stroje zůstaly zachovány a v roce 2011 nakonzervovány s využitím dotace z Havarijního programu MK ČR. Konečná hloubka jámy byla 898,4 m. Dvoj věž byla opravena a opatřena nátěrem v roce 2004 s projektovanou životností nátěru 15 let. U těžní budovy byla opravena střešní krytina a v obvodovém plášti budovy, byly zazděny okenní otvory z důvodu zamezení krádeží. K budově náleží i nepůvodní přístavky ze severní strany objektu, které by měly být v budoucnu odstraněny. V budově je instalována elektronická ostraha. **Foto viz obrázek č.3.**

Obrázek č.3

Těžní budova s těžní věží Teresie tvoří dominantu východního horizontu Ostravy.

2.3 Areál Jeremenko – Louis

Důl Louis byl založen v roce 1891 původně pod názvem Nová jáma (později v roce 1895 byl název změněn na Louis) nájemní společností Vítkovické kamenouhelné doly na katastru obce Vítkovice.

Těžní budova s těžní věží JE 3 se nachází na pozemku parc. č. 227/35, k.ú. Vítkovice. Jedná se o dosud činnou ocelovou těžní věž kladivového typu. Byla postavena, jak uvádí Ing. Klát, v letech 1966-1967 po vyhloubení vtažné jámy. Výška věže je 40 m a představuje výškovou stavbu o čtyřech nosných ocelových sloupech s příhradovou výztuží. V hlavě věže je činná strojovna pro skipo-klecové těžní zařízení s elektrickým těžním strojem typu K400 vybaveným čtyřlanovým třecím kotoučem Koepe. Výrobce těžního stroje je Škoda Plzeň. Konečná hloubka jámy byla 1061,8 m. Věž byla opravena a postupně opatřena nátěrem v letech 2008 – 2011 s projektovanou životností nátěru 20 let. U činné těžní budovy byly opraveny střešní konstrukce i obvodový plášť budovy. Objekt je provozně využíván jako součást činné vodní jámy Jeremenko. Areál má fyzickou ostrahu. **Foto viz obrázek č.4.**

Obrázek č.4

Těžní budova s těžní věží JE 3 tvoří výraznou dominantu městského obvodu Vítkovice.

2.4 Areál Pokrok - Habsburg

Důl Habsburg byl založen, jak uvádí doc. Matěj, v letech 1911-1912 Rakouskou báňskou a hutní společností na katastru obce Petřvald u Karviné.

Těžní věž jámy Pokrok 1/1 se nachází na pozemku parc. č. 4921/23, k.ú. Petřvald u Karviné. Jedná se o ocelovou těžní věž vzpěrového typu, kterou tvoří příhradová nýtovaná konstrukce. Byla postavena po vyhloubení těžní jámy v roce 1912. Těžní budova byla z důvodu havarijního stavu v roce 2010 odstraněna. Výška věže je 45,17 m. V hlavě jsou umístěny vedle sebe dvě lanovnice o průměru 6,8 m. Výrobcem konstrukce těžní věže byly Vítkovické železárny. Věž sloužila pro těžní zařízení, které bylo klecového typu s bubnovým těžním strojem původně parním o výkonu 1500 HP, který byl v roce 1941 nahrazen elektrickým o výkonu 2600 HP

systemu Koepe, dodaný firmou Brown-Boveri. Těžní stroj byl v roce 2009 před demolicí strojovny demontován a přemístěn do areálu Národní kulturní památky Důl Hlubina v Ostravě. Věž byla opravena a opatřena nátěrem v roce 2011 s projektovanou životností nátěru 20 let. Na věži je instalována elektronická ostraha. **Foto viz obrázek č.5.**

Obrázek č.5

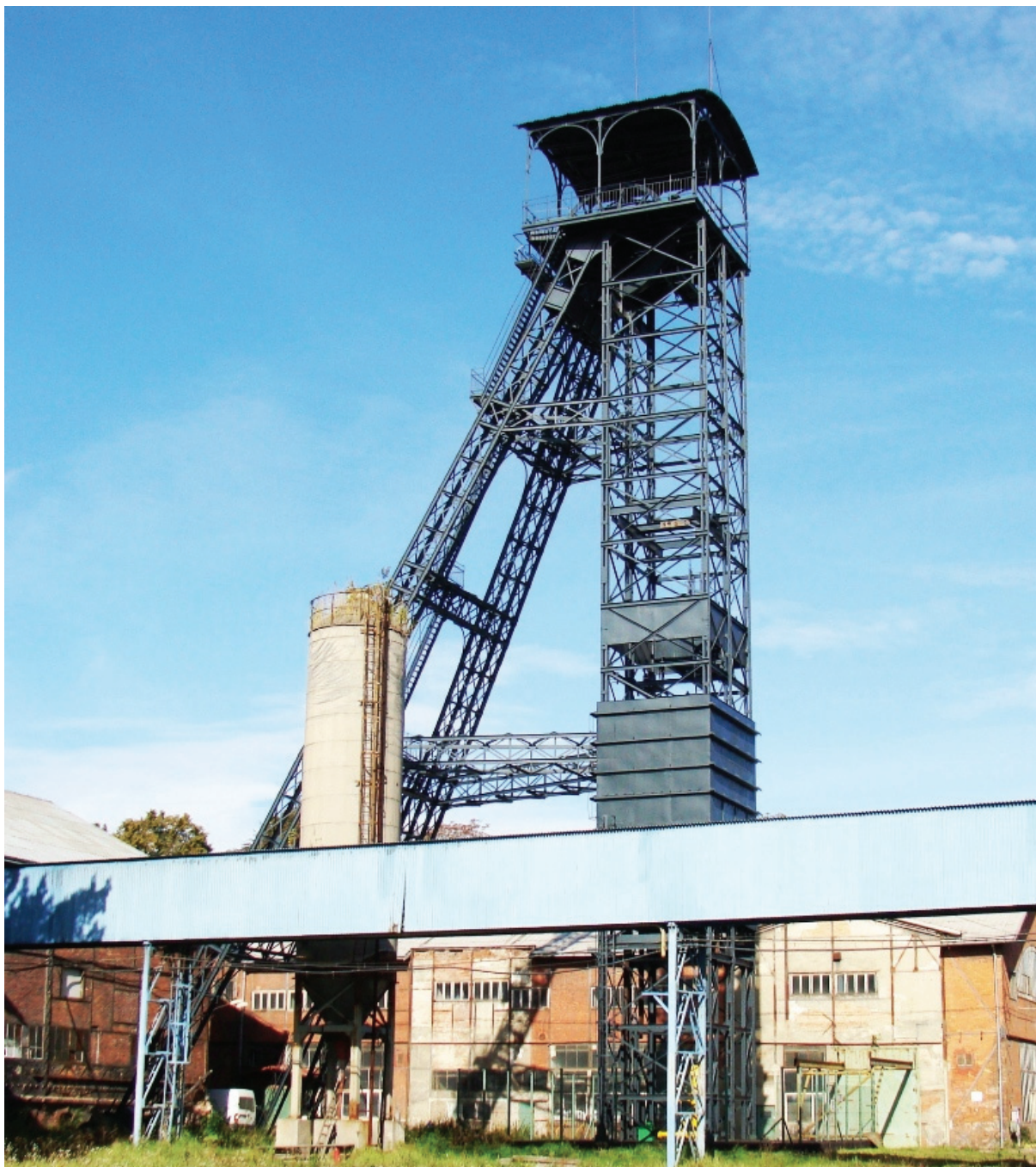
Těžní věž Pokrok 1/1 (Habsburk) tvoří dominantu města Petřvald u Karviné.

2.5. Areál Barbora - Austria

Důl Austria byl založen v roce 1907 Rakouskou báňskou a hutní společností na katastru obce Karviná - Doly.

Těžní věž výdušné jámy se nachází na pozemku parc. č. 6333/17, k.ú. Karviná – Doly. Jedná se o ocelovou těžní věž vzpěrového typu, kterou tvoří příhradová nýtovaná konstrukce. Jak uvádí doc. Matěj byla postavena po vyhloubení jámy v roce 1908. Těžní budova byla z důvodu havarijního stavu v roce 2006 odstraněna. Výška věže je 41 m. V hlavě jsou umístěny vedle sebe dvě lanovnice. Výrobce konstrukce těžní věže byly Vítkovické železářny. Věž sloužila pro těžní zařízení, které bylo klecového typu s bubnovým těžním strojem původně parním o výkonu 1000 HP vyrobeným firmou Breitfeld-Daněk. Po několika výměnách byl nahrazen elektrickým těžním strojem dodaným Škodou Plzeň. Těžní stroje v areálu byly během útlumu zlikvidovány. Konečná hloubka jámy byla 721 m. Věž byla po odstranění těžní budovy opravena a opatřena nátěrem v roce 2009 s projektovanou životností nátěru 20 let. V areálu je zatím fyzická ostraha.

Foto viz obrázek č.6.

Obrázek č.6

Těžní věž vtažné jámy typu Walsum se nachází na pozemku parc. č. 6333/32, k.ú. Karviná – Doly. Jedná se o ocelovou těžní věž unikátní konstrukce. Po probíhajícím odstranění těžní budovy a navazujících přilehlých objektů v rámci programu Revitalizace moravskoslezského kraje bude věž opravena, opatřena nátěrem s životností cca 20 let a oplocena. Věž byla postavena, jak uvádí doc. Matěj, v roce 1950 po vyhloubení vtažné jámy. Výška věže je 48 m. V hlavě jsou umístěny vedle

sebe ve dvou patrech vždy dvě lanovnice. Výrobce konstrukce těžní věže byly Vítkovické železárny. Věž sloužila pro těžní zařízení, které bylo vybaveno elektrickými bubnovými těžními stroji systému Koepe o výkonu 5000 HP dodanými Škodou Plzeň, které byly umístěny ve strojovnách po obou stranách těžní budovy (sever a jih). Oba těžní stroje v areálu byly během útlumu zlikvidovány. Konečná hloubka jámy byla 794 m. V areálu je zatím fyzická ostraha. **Foto viz obrázek č.7.**

Obrázek č.7

Obě těžní věže v areálu Barbora jsou dominantou místní části Karviná – Doly a jsou dobře viditelné po pravé straně při jízdě po čtyřproudové komunikaci z Horní Suché do Karviné.

3. Návrh dalšího postupu

Opravou těžních věží samozřejmě nekončí péče o jejich zachování. Je nutno s ohledem na jejich umístění je nadále chránit a střežit před poškozením zvláště ze strany nepřizpůsobivých občanů. S ohledem na poslání a s tím spojenou životnost státního podniku DIAMO v ostravsko-karvinském revíru se předpokládá postupné převzetí všech památkově chráněných objektů do majetku místně příslušných obcí a měst, případně jejich prodej nebo převod do správy Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště v Ostravě. Problémem jsou celkem vysoké náklady na ostrahu a cca co 20 let na opravu a nátěr těžních věží. Na základě současných cen se náklady na opravu a nátěr pohybují, v závislosti na velikosti věže, od 5,0 do 10 milionů Kč. Tyto faktory pak značně ovlivňují zájem uvedených subjektů o převod těžních věží do své správy.

4. Závěr

DIAMO, s. p., o. z. ODRA se snaží svěřené památky v souladu se zákonnou povinností udržovat a pečovat o ně, ale naše možnosti jsou závislé na výši přidělených dotací ze státního rozpočtu na útlum uhelného hornictví a rovněž na výši přidělených dotací z havarijních programů Ministerstva kultury České republiky. Jak vyplývá z výše uvedeného textu je 6 věží již opraveno a natřeno a na opravu po ukončení probíhajících demolic čeká již jen těžní věž vtažné jámy typu Walsum v areálu Barbora. Po provedených opravách je zajištěna životnost těchto památkově chráněných objektů na cca 20 let. Problémem zůstává ostraha těchto objektů, neboť zvláště v odlehlých areálech, kde není zajištěna fyzická ostraha, jsou vystaveny nebezpečí poškození ze strany nepřizpůsobivých občanů. Zachování těžních věží a péče o ně je vnímána občany v bývalých hornických městech a městských částech, kde jsou umístěny, velmi kladně neboť se jedná o poslední dochované symboly jejich historie.

Použitá literatura

- Matěj, Klát a Korbelářová - Kulturní památky ostravsko-karvinského revíru, vydal Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě v roce 2009, ISBN 978-80-85034-52-3
- Klát – Ostravské těžní věže, vydal Jaroslav Klát v Ostravě v roce 2004